

Bijlage 5 Instrumenten voor screening, diagnostiek en monitoring

Hieronder volgt een lijst van instrumenten om Psychotrauma- en stressorgerelateerde problemen vast te stellen. Gekozen is voor instrumenten die in het Nederlands beschikbaar zijn en waarover onderzoeksbevindingen aanwezig zijn (de meeste zijn gevalideerd of worden gevalideerd). Op de websites van de Nederlandstalige Vereniging voor Psychotrauma (NtVP), het Tijdschrift voor Psychiatrie (TvP), Centrum'45 | ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum en het Kenniscentrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie zijn uitgebreide overzichten te vinden van beschikbare screeningslijsten en verschillende relevante instrumenten voor onderzoek en diagnostiek bij mensen met (complexe) psychotraumaklachten:

- <http://www.ntvp.nl/kennisdeling-2/meetinstrumenten>
- <http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/measuringinstruments>
- <http://www.psychotraumadiagnostics.centrum45.nl/>
- <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Instrumenten/Alfabetische-lijst>.

Screeningsinstrumenten

1. Screening Acute Stressstoornis

Gevalideerde Nederlandstalige zelf in te vullen vragenlijsten voor screening van de Acute Stressstoornis zijn er niet. Wel bestaan er gevalideerde vragenlijsten om acute stressreacties/-symptomen te meten, zoals angst, depressieve symptomen, dissociatie en fysieke klachten.

- Zelf-Beoordelings Vragenlijst (ZBV), de Nederlandse bewerking van de State-Trait Anxiety Inventory (STAI; state en trait angst)ⁱ
- Nederlandse versie van de Beck Depression Inventory Second edition (BDI-II-NL; depressieve symptomen)ⁱⁱ
- Peritraumatic Dissociative Experiences Questionnaire (PDEQ; dissociatie)ⁱⁱⁱ

Deze vragenlijsten kunnen de heftigheid van de reacties meten. Nemen de klachten na verloop van tijd (tenminste één maand) niet af, dan is er sprake van een andere stoornis dan Acute Stressstoornis.

2. Screening PTSS-symptomen

Een korte signaleringscheck kan bijvoorbeeld met de volgende recent ontwikkelde online meetinstrumenten.

- MIRROR^{iv} of de Verwerkingsscan^v van Arq Nationaal Psychotrauma Centrum

Deze Nederlandse versies van de volgende screeningsvragenlijsten kunnen worden gebruikt.

- Schokverwerkingslijst (SVL-22), vertaling en bewerking van de Impact of Event Scale-Revised (IES-R).^{vii}^{viii}
- Trauma Screening Questionnaire (TSQ).^{ix}
- Startle, Physiological arousal, Anger, Numbness (SPAN).^{xi}
- Primary Care PTSD Screen; DSM-5 versie (PC-PTSD-5).^{xii}

Diagnostische meetinstrumenten

3. Acute Stressstoornis: semi-gestructureerd interview

Er is in de Nederlandse taal nog geen (semi)gestructureerd klinisch interview beschikbaar (wel in het Engels: het Acute Stress Disorder Interview - ASDI). Zie voortsnog: <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/wp-content/uploads/2018/09/Trauma-screening-interview-kind.pdf>

4. PTSS diagnostische (semi)gestructureerde interviews

In Nederland zijn dit de meest recente en gangbare (semi)gestructureerde interviews.

- Clinician-Administered PTSD Scale voor de DSM-5 (CAPS-5).^{xiii}
- Mini International Neuropsychiatrisch Interview (MINI)^{xiv}
- Structured Clinical Interview for DSM5 (SCID-5).^{xv}

De CAPS wordt het meest gebruikt, zowel in Nederland als internationaal. Neem voor de vaststelling van het A-criterium van PTSS een vragenlijst voor de vaststelling van traumatische ervaringen af bijvoorbeeld:

- Life Events Checklist (in aansluiting op de CAPS-5 recentelijk aangepast voor de DSM-5 (LEC-5)).^{xvi}

Voor het vaststellen van PTSS van het dissociatieve subtype kan ook de CAPS-5 betrouwbaar worden ingezet.

5. Inventarisatie van traumatische ervaringen

- de Life Events Checklist-DSM 5 (LEC-5). De LEC-5 brengt meegemaakte ingrijpende gebeurtenissen in kaart. De LEC-5 kan worden gebruikt in een klinisch interview of als zelfrapportage lijst. De LEC-5 beschrijft 17 gebeurtenissen waarop wordt aangegeven of een gebeurtenis is meegemaakt en op welke manier.
- Jeugd Trauma Vragenlijst (JTV: fysieke mishandeling en verwaarlozing, emotionele mishandeling en verwaarlozing, en seksueel misbruik in de jeugd).^{xvii}
- Vragenlijst Belastende Gebeurtenissen (VBE).^{xviii}

6. Zelfinvulvragenlijsten PTSS-symptomen

De volgende vragenlijsten worden veel gebruikt en zijn gevalideerd voor de Nederlands situatie:

- Schokverwerkingslijst (SVL-22), vertaling en bewerking van de Impact of Event Scale-Revised (IES-R).^{xix}
- Posttraumatic stress disorder CheckList; versie DSM-5 (PCL-5).^{xx}
- Davidson Trauma Scale, (DTS).^{xxi}
- Harvard Trauma Questionnaire (HTQ).^{xxii} Deze lijst is in vele talen beschikbaar en wordt vooral gebruikt voor vluchtelingen, asielzoekers en migranten.
- Self-Rating Scale for PTSD (SRS-PTSD).^{xxiii}
- Zelfinventarisatielijst (ZIL).^{xxiv}
- PTSD Symptom Scale - Self Report (PSS-SR).^{xxvxxvi}

7. Om PTSS en psychose vast te stellen

- SCID-5^{xxvii}.

8. Om PTSS en suïcidaliteit vast te stellen

- Case-interview.^{xxviii}

9. Om PTSS en middelenafhankelijkheid vast te stellen

Onderscheid op basis van comorbiditeit is zinvol bij comorbide middelenafhankelijkheid omdat een geïntegreerde behandeling dan is aangewezen.

- Screener Middelengebruik (Trimbos Instituut). Eerste stap om middelenafhankelijkheid in kaart te brengen.
- MATE Module 1 Meten van Addicties voor Triage en Evaluatie (MATE1). Veelgebruikte vragenlijst om het gebruik van middelen te meten.^{xxix}

10. Om PTSS en Borderline Personality Disorder (BPS) vast te stellen

Onderscheid op basis van comorbiditeit is zinvol bij comorbide BPS omdat een geïntegreerde behandeling dan is aangewezen. BPS is vast te stellen met een betrouwbaar gestructureerd interview voor persoonlijkheidsstoornissen.

- Structured Clinical Interview for DSM-IV Personality Disorders (SCID-5-P).^{xxx}
- Structured Interview for DSM Personality Disorders (SIDP-IV).^{xxxii}
- International Personality Disorder Examination (IPDE).^{xxxiii}

11. Om complexe PTSS vast te stellen

Het volgende instrument wordt in de huidige klinische praktijk gebruikt.

- Structured Interview for Disorders of Extreme Stress' (SIDES).^{xxxiii}
Deze stelt vast of er sprake is van DESNOS (Disorder of Extreme Stress, Not Otherwise Specified), de voorloper van complexe PTSS. Opgemerkt moet worden dat de validiteit en de betrouwbaarheid van de SIDES niet optimaal is.
Neem deze af *naast* een gestructureerd klinisch interview voor PTSS.
- Er is een nieuw instrument voor het vaststellen van complexe PTSS volgens de ICD-11, namelijk de International Trauma Questionnaire (ITQ), die momenteel gevalideerd wordt. Dit is mogelijk een alternatief voor het uitgebreide Structured Interview for Disorders of Extreme Stress' (SIDES)). De ITQ is te downloaden via <https://www.traumameasuresglobal.com/itq>

12. Verstoorde rouw (PCRS)

Er zijn twee zelfrapportage-vragenlijsten om verstoorde rouw te meten (inclusief PCRS en PGD).

- Rouw VragenLijst (RVL).
- Traumatic Grief Inventory (TGI).^{xxxiv}

Onderstaand schema biedt een aanvulling op deze zelfrapportagevragenlijsten om na te gaan of iemand voldoet aan criteria voor PCRS.

Onderscheidende kenmerken van rouw, posttraumatische-stress, en depressie

	Gevoelens	Gewaarwording en	Gedachten	Gedrag
Rouw en PCRS	Gemis, verlangen, verdriet, onwerkelijkheids-gevoelens (derealisatie, depersonalisatie)	Golven van verdriet en pijnlijk besef van onomkeerbaarheid van verlies; levendige herinneringen aan overleden dierbare; menen de overleden dierbare te zien, horen (hallucinatoire ervaringen).	Het kan niet waar zijn dat hij/zij nooit meer terugkomt.'	Opzoeken van stimuli/situaties die gevoel van nabijheid van overledene geven; vermijden van stimuli/situaties die doen denken aan onomkeerbaarheid van dood.

Posttraumatische stress en PTSS	Angst, waakzaamheid, rusteloosheid, boosheid	Plots opkomende (intrusieve) beelden van de ramp/nasleep van de ramp/moment van kennisneming van overlijden van dierbare; (ingebeelde) beelden van laatste momenten/het lijden van de dierbare.	'De wereld is onveilig' 'De wereld is onvoorspelbaar' 'Ik heb geen controle over dingen die gebeuren' Repetitieve gedachten over ongedaan maken van onrecht (verging, wraak)	Vermijden van stimuli/situaties die doen denken aan de ramp (bv. vermijden van kranten, televisie). Prikkelbaarheid/agressief gedrag,
Somberheid en depressie	Somberheid, anhedonie, vervlakking, afwezigheid van positieve gevoelens, hulpeloosheid, hopeloosheid.	Herbelevingen van negatieve levensgebeurtenissen (verbonden met negatieve cognities over de eigen persoon, momenten van falen)	Negatieve gedachten over eigen persoon ('Ik ben minder waard sinds verlies'), schuld, hopeloosheid ('Mijn leven wordt niet beter meer')	Stoppen van sociale, recreatieve, werk-/studie-gerelateerde activiteiten, veel/heel weinig slapen, veel/heel weinig eten.

13. PTSS bij kinderen: klinisch interview

- Clinician Administered PTSD Scale for Children and Adolescents (CAPS-CA-5).^{xxxv} (semi-structureerd interview voor de bepaling van een PTSS diagnose; 8 t/m 16 jaar).

14. Posttraumatische stress-stoornis (PTSS) bij kinderen: gestandaardiseerde vragenlijsten

- de Child Revised Impact of Event Scale (CRIES-13, kind- en ouderversie).^{xxxvi}
De CRIES-13 is vrij beschikbaar en makkelijk te scoren.
- de Trauma Symptom Checklist for Young Children (TSCYC)^{xxxvii}
- de Schokverwerkingslijst voor Kinderen (SVLK, kent een kindversie voor kinderen van 8 t/m 18 jaar en een ouderversie voor ouders van kinderen van 4 t/m 18 jaar. Met 34 items worden symptomen geïnventariseerd van herbeleving, vermijding, verhoogde prikkelbaarheid en overige kindspecifieke reacties. De SVLK is in Nederland ontwikkeld)^{xxxviii}

15. Comorbiditeit PTSS bij kinderen

Bij PTSS is er vaak sprake van comorbiditeit Dit vraagt om uitgebreide diagnostiek. Daarbij wordt onder andere gebruik gemaakt van:

- Instrumentarium beschreven op <https://www.kenniscentrum-kjp.nl/wp-content/uploads/2018/04/Chronisch-trauma-diagnose-Bascule.pdf>

Child Sexual Behavior Inventory (CSBI)^{xxxix}

-
- i Spielberg, 1989.
ii Does, 2020.
iii Marmar, 2004
iv Voor veteranen: <https://zelftest.veteranenloket.nl/#/>; <https://www.e-mence.org/nl/nieuws/persoonlijk-advies-voor-veteranen-met-zelfhulptest-mirror>. Voor vluchtelingen: <http://www.pharos.nl/documents/doc/mirror-vluchtelingen.pdf>.
v <https://www.ivp.nl/acuut/verwerkingsscan>
vi Mouthaan et al., 2014.
vii Brom, 1985.
viii Ploeg, 2004
ix Mouthaan et al., 2014
x Knipscheer et al., 2020
xi Sijbrandij et al., 2008
xii Bakker et al., 2014.
xiii Boeschoten et al., 2014.
xiv Lecrubier et al., 1997
xv First et al., 2017
xvi Weathers et al., 2013; Boeschoten et al., 2014
xvii Thombs, 2009
xviii Nijenhuis, 1999
xix Mouthaan et al., 2014
xx Boeschoten et al., 2014
xxi Davidson, 1997
xxii Mollica et al., 1992
xxiii Carlier et al., 1998
xxiv Hovens et al., 1994
xxv Foa, 1993
xxvi Engelhard et al., 2006
xxvii First et al., 1996; Van Groenestijn et al., 1999.
xxviii Shea, 1998
xxix Schippers et al., 2007.
xxx Weertman et al., 2003
xxxi Pfohl et al., 1997
xxxii Loranger et al., 1997
xxxiii Pelcovitz et al., 1997; Scoboria et al., 2008; Zlotnick & Pearlstein, 1997
xxxiv Boelen et al., 2017
xxxv Diehle et al., 2013.
xxxvi Verlinden et al., 2014a; 2014b.
xxxvii Briere et al., 2001.
xxxviii Alisic et al., 2012.
xxxix Friedrich, 1997.